

для забезпечення права кожної дитини на виховання в сім'ї. При цьому необхідно зберігати баланс між спрощенням процедури усиновлення та забезпеченням належного захисту прав та інтересів дітей.

Література:

1. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10 січня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n594> (дата звернення: 31.10.2024).
2. Косенко Н. П. Умови здійснення усиновлення в Україні / Н. П. Косенко. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 67–74.
3. Стоянова Т. А. Процесуально-правова природа справ про усиновлення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. Вип. 56. С. 133–138.
4. Деркаченко Ю. Правова забезпеченість і соціальна обумовленість міжнародного усиновлення. *Юридична Україна*. 2006. № 4.
5. Усиновлення в умовах воєнного стану. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DG220067?an=7> (дата звернення: 31.10.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-22>

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ

Дорошенко Вікторія Вікторівна

*студентка факультету права, гуманітарних і соціальних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Комишенко Денис Олегович

*студент факультету права, гуманітарних і соціальних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Сучасні трансформації правової системи та суспільних відносин актуалізують необхідність перегляду підходів до захисту немайнових прав людини і громадянина. Динамічні зміни в соціальній структурі та

правовому полі вимагають розроблення більш ефективних механізмів забезпечення особистісних прав.

Конституція України визначає право на життя, здоров'я, честь і гідність як природні, невід'ємні права кожної людини. Це покладає на державу відповідальність за створення дієвих правових інструментів їх захисту та відновлення у разі порушення [1].

Загальна Декларація прав людини наголошує на фундаментальній ідеї визнання гідності кожного індивіда як базового принципу забезпечення свободи, справедливості та миру в суспільстві [2].

Доцільно підкреслити, що інститут відшкодування моральної шкоди є важливим механізмом цивільно-правового захисту. Особливо актуальним це стає в умовах цифрової трансформації, коли спектр потенційних правопорушень значно розширюється, особливо у віртуальному просторі.

Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4, під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб [3].

При аналізі змісту поняття моральної шкоди, термін «страждання» постає ключовою характеристикою. Тобто, неправомірні дії порушника обов'язково повинні викликати негативний відгук у свідомості потерпілого та спричинити певну психологічну реакцію на такі дії.

Моральна шкода, як відомо, категорія цивільна. Відповідно до нормативних приписів Цивільного кодексу (далі – ЦК) України, передбачено комплексний механізм правового захисту особи у випадках порушення її особистих немайнових прав [4]. Зокрема, статтею 23 ЦК України нормативно встановлено, що у разі заподіяння фізичній особі майнової та/або моральної шкоди внаслідок протиправного втручання в сферу особистих немайнових прав, така шкода підлягає відшкодуванню [4].

Однак, на нашу думку її визначення є досить узагальненим. Сучасні соціально-правові реалії, зумовлені стрімким розвитком інформаційних технологій, актуалізують необхідність розширення категорії «моральна шкода». Наприклад, стрімка діджиталізація соціальних комунікацій продукує принципово нові формати потенційних правопорушень, зокрема несанкціоноване розповсюдження персональних даних або наклеп у соціальних мережах. Ці форми протиправної діяльності також спричиняють психологічні травми, проте вони наразі не мають адекватного юридичного визначення та механізмів компенсації.

Процесуальною передумовою судового захисту прав фізичних та юридичних осіб є констатація факту порушення їхніх суб'єктивних

цивільних прав. В. Д. Примак обґрунтовує концепцію про відшкодування моральної шкоди як універсальний механізм цивільно-правового захисту, застосування якого є можливим у випадках заподіяння особі немайнових втрат внаслідок первинного порушення її абсолютних та відносних суб'єктивних цивільних прав [5, с. 175].

У судовій практиці оцінювання моральної шкоди є методологічно складним процесом. Судові інстанції здійснюють комплексний аналіз правопорушення, враховуючи його характер, тривалість та вплив на психоемоційний стан потерпілого.

Цивільний кодекс України передбачає варіативність відшкодування, що знаходить відображення у частині 3 статті 23 ЦК України, що унормовує можливість компенсації як у грошовій формі, так і через передачу майна або застосування альтернативних способів відновлення порушених немайнових прав [4].

Вважаємо за доцільне не забувати і про визначення грошового еквіваленту компенсації, який ускладнюється відсутністю чітких законодавчих критеріїв, що спричиняє делегування повноважень безпосередньо судові. Розмір компенсації залежить від сукупності обставин справи та потребує оцінки з позицій принципів розумності й справедливості.

Виходячи з нашої наукової точки зору, можемо стверджувати, що основним методологічним недоліком судового оцінювання моральної шкоди є домінування суб'єктивних кваліфікаційних критеріїв оцінювання, оскільки кожен суддя інтерпретує моральну шкоду крізь призму власного професійного сприйняття, що створює ризики неоднорідного правозастосування. Тому за потрібне, для підвищення об'єктивності необхідно розробити стандартизовані методики оцінки моральної шкоди. Наприклад, залучення експертів із психології для визначення рівня страждань може стати ефективним інструментом.

У контексті судових проваджень щодо відшкодування моральної шкоди основним викликом є підтвердження її реального існування. Особлива складність виникає при встановленні прямого причинно-наслідкового зв'язку між поведінкою відповідача та моральними стражданнями позивача. Для успішного вирішення справи позивачу необхідно надати суду переконливі докази, які підтверджують не тільки наявність моральної шкоди як такої, але й демонструють її прямий причинний зв'язок з неправомірними діями чи бездіяльністю відповідача [6, с. 84].

Специфіка інституту відшкодування моральної шкоди полягає в унікальній природі самого об'єкта правового захисту. На відміну від майнових прав, де пряме відновлення є можливим та практично

реалізованим, у сфері немайнових прав, зокрема психоемоційної складової, такого поновлення практично не існує.

Ключова особливість полягає в неможливості безпосереднього повернення попереднього психологічного стану особи, її емоційних переживань та внутрішніх трансформацій, спричинених протиправними діями. Компенсація моральної шкоди має радше опосередкований, палативний характер, спрямований не на пряме відновлення, а на часткову нейтралізацію негативних наслідків через грошову або іншу форму компенсації.

Цей правовий механізм виступає своєрідним соціально-правовим амортизатором, що покликаний мінімізувати негативний вплив на особу через надання їй певного вдоволення, але не здатен повністю позбавити завданих психологічних страждань. При цьому поняття «механізм» охоплює статику (внутрішню будову машини або приладу) та динаміку (те, що в сукупності приводить машину, прилад у дію) процесу. Тобто, механізм складається з певних частин (норм права, правових відносин, засобів реалізації тощо), що взаємодіючи між собою, виконують необхідні для задоволення потреб людини функції [7, с. 314].

Таким чином, відшкодування моральної шкоди залишається однією з найбільш актуальних та водночас найскладніших сфер правового регулювання, подальший розвиток якої має базуватися на поєднанні законодавчих нововведень та вдосконалення судової практики.

Принципово важливо, щоб законодавець включив до нормативних актів такі поняття, як «цифрова репутація», «психологічний дистрес», «емоційна шкода» для більш точного визначення моральної шкоди. З нашого погляду, це дозволить краще охопити немайнові втрати, спричинені сучасними викликами.

На наш роздум, основні напрямки вдосконалення повинні включати розробку чітких критеріїв оцінки моральної шкоди, залучення експертів для визначення її розміру. Реалізація зазначених пропозицій, сподіваємося, сприятиме підвищенню ефективності захисту немайнових прав людини і громадянина, утвердженню принципу верховенства права та забезпеченню соціальної справедливості.

Література:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 18.11.2024).

2. Загальна декларація прав людини (укр) : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 18.11.2024).

3. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Верхов. Суду України від 31.03.1995 № 4 : станом на 27 лют. 2009 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

4. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 3 верес. 2024 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

5. Примак В. Особливості відшкодування моральної шкоди як заходу правової відповідальності. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 175–179.

6. Шигапова Е. І. Відшкодування моральної шкоди в Україні з урахуванням європейського досвіду. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 5. С. 83–87.

7. Митрофанов І. І. Механізм кримінально-правового регулювання : монографія. Кременчук : Видавець ПП Щербатих О. В., 2019. 480 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-23>

ІЛЮЗІЯ АВТОРСТВА: ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ СЕРЕД СТУДЕНТІВ І ЇЇ СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ

Калюжна Аліна Юріївна

*студентка 5 курсу факультету права, гуманітарних і соціальних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

У сучасному світі академічна доброчесність є невід’ємною складовою якісної освіти, яка спрямована на формування творчих і незалежних особистостей. Однак проблема плагіату серед студентів продовжує залишатися актуальною, створюючи ілюзію авторства, коли чужі ідеї та праці привласнюються без належного визнання. Таке явище не лише підриває моральні й етичні основи освіти, але й має серйозні соціальні наслідки, які впливають на формування професійного середовища та суспільства загалом.

Плагіат серед студентів часто виникає через низку факторів: тиск часу, недостатнє розуміння правил цитування, брак мотивації чи бажання спростити процес навчання. Водночас це явище має негативний вплив як